

Konečná Terézia

Mgr.

Filozofická fakulta Prešovskej Univerzity v Prešove

Ulica 17.novembra 15, Prešov 080 01

tereziakonecna86@gmail.com

SOCIOLOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY RELIGIOZITY V KONTEXTE PÔSOBENIA SIEKT

Abstract. Despite the society we live in, which is a civilization built on technology and science, even today we see the growth of various cults and sects. These sects many times, even though they have a common basis with the official religious stream in society, somehow separated themselves and created their own theology. We investigated the causes that lead to the formation of new religious movements, what factors within the socio-cultural transformation they do not influence. We have explored the various aspects that lead people to new religious movements and religious sects. In the review work, we described the ways in which an individual's departure from the sect is realized, as well as the need for his resocialization.

Key words: religiosity, sect, cults, counseling.

JEL classification: Z1, Z12

Sociológia náboženstva je jednou z mnohých sociologických disciplín. Ide o jednu z konštitutívnych súčastí sociológie kultúry. Empiricky skúma a teoreticky vysvetľuje spoločenské podmienky a pôsobenie náboženských fenoménov. Náboženské javy sú spoluvytvárané a formované do určitej miery spoločenskými silami súčasnosti a vtierané do nenáboženských spoločenských procesov (ekonomických, politických, kultúrnych).

Popri tom však môžeme badať aj opačné pôsobenie, vplyv náboženského javu na spoločnosť. Náboženstvo je v našom individuálnom, rodinnom, kultúrnom a politickom živote stále aktuálne. Ani si neuvedomujeme koľko javov, inštitúcií a noriem, ktoré akceptujeme, a to aj dnes, po demontáži mravných hodnôt, je vlastne tradícia našich predkov zdedená z náboženskej tradície. Stále akceptujeme sviatky, kalendárny rok, rôzne oslavy, ako sú krstiny, cirkevné manželstvo a tiež naša forma poverčivosti, to všetko sú spoločenské normy, ktoré majú základ v náboženstve. Sociológia náboženstva dnes skúma vzťah a súvislosť medzi náboženským

vývojom a všeobecným vývojom spoločnosti. Hľadáním spojnic medzi náboženským jednaním a inými formami spoločenského správania, analýzou odlišností náboženského správania, foriem religiozity a prípadných premien obsahov viery v rôznych sociálnych vrstvách, popisom sociálnej štruktúry náboženských organizácií a skupín, porovnávaním sociálnych, politických, kultúrnych a ekonomických prejavov v ich závislosti na hodnotách určitých konkrétnych náboženstiev.

Podľa M. Webera (1998) sociológia náboženský jav určuje buď „funkcionalisticky“, to znamená s ohľadom na jeho význam v živote určitej spoločnosti a na funkcie, ktoré v nej preberá a ktoré kontinuálne plní v službe systému, alebo „štrukturalisticky“, prostredníctvom precizovania miesta náboženstva v rade zložiek určitého spoločenského celku, s poukazom na ich vzájomnú previazanosť.

Podľa G.W. Allporta (1959) je religiozita reakciou na okolitú kultúru. Rituál predstavuje sociálnu facilitáciu postojov a citov v účastníkoch spoločenského podujatia, a náboženské presvedčenie prispieva k aktivitám v sociálnej oblasti.

Podľa C.D. Batsona a kol.(1993) je osobná religiozita ovplyvnená sociálne. Náboženská skúsenosť jednotlivca nie je jednoduchým produktom sociálneho prostredia, ale jeho odpoveďou na tlaky zvnútra, na psychosociálne konflikty, na nespokojnosť s vlastným pohľadom človeka na seba samého a na svet. Pri objasňovaní pôvodu náboženstva a jeho funkcie sa zdôrazňujú kognitívne potreby, kde náboženstvo poskytuje vysvetlenie rôznych javov. Prenos náboženstva z generácie na generáciu možno vysvetliť sociálnym učením, avšak táto teória nevie vysvetliť značné individuálne rozdiely v rámci tej istej kultúry, ako napríklad vznik nových hnutí. Hľadajú sa aj súvislosti religiozity s depriváciou a kompenzáciou, so zbavením sa pocitu viny, so strachom zo smrti (Stríženec 2001). Ale ako hovorí M. Argyle a B. Beit-Hallahmi (1975), že náboženský jav nemožno vysvetliť len psychologickými pojmami, pretože vytvára zážitok subjektívnej skúsenosti, ktorú nemožno zachytiť psychologickými kategóriami.

P. L. Berger (1991) poukázal na to, že sekularizácia úzko súvisí s tradičnou úlohou cirkvi v spoločnosti. Tým že sa spoločnosť sekularizo-

vala, a tento proces stále prebieha (odluka cirkvi od štátu atď.), sa narúša jej dôveryhodnosť a jednotlivec tak prestáva „rozumieť“ náboženstvu. Prestáva mu rozumieť tak, že už nevidí „mysterium fidei“, teda „posvätno“, tak charakterizujúce staroveké náboženstvá a archaického človeka, ktorý ho vnímal, dnes už neplatí. Zaujímavé je, že aj Max Weber videl v sekularizácii prejav protestantizmu, ktorý odstránil z náboženského života tajomstvo, zázrak a kúzlo (Weber 1998). Tento fenomén, môžeme vidieť už v Starom zákone, kde dochádza k demytologizácii babylonských mytológií, tým, že starozákonný Boh stvoriteľ a jeho stvorenie sú oddelené od „mocností chaosu a prírodných živlov“, tak ako v mytológií vtedajších okolitých kultúr. Od prvopočiatkov chce hebrejská Biblia ukázať, že všetko od vzniku sveta má svoj historický rámec, už to nie je rozprávanie, ktoré nemá časový a dejinný rámec ako v babylonskej mytológii, z ktorej hebrejská Biblia čerpała. Tým, že Boh zasahuje do dejín, že vyvádza Židov z Egypta, stáva sa tak starozákonný Boh aktérom v dejinách a židovský národ má tak svoje historické počiatky. Takže, ako vidíme, takýto proces demytologizácie je vidieť aj v hebrejskej Biblii. Protestantizmus pokračoval v tejto demytologizačnej línii, tým ako sme si vyššie uviedli, že odstránil „sakrálnu“ z náboženského života, čo dalo zámenku pre budúcu sekularizáciu spoločnosti. A môžeme povedať, že modernizácia a vývoj nových technológií sa tiež podieľa na sekularizácii spoločnosti. A ako súvisí sekularizácia s náboženskou pluralitou? Tým, že dochádza k demonopolizácii spoločnosti vznikajú rôzne alternatívy, z ktorých má moderný človek na výber (Václavík 2007).

Človek v sekulárnej spoločnosti nechápe tieto alternatívy negatívne, pokiaľ sa jedná o človeka s liberálnym myslením, pretože v ortodoxných náboženských kruhoch je práve táto pluralita v náboženskej oblasti niečo neprijateľné a chápe sa ako popretie tradícií. Tento fenomén má vplyv na ľudské vedomie, ktoré tiež začína chápať spoločnosť ako svet pluralít a možnosť voľby. Tento trend zapríčiňuje, že moderný človek sa nedokáže plne stotožniť so svojou inštitucionalizovanou úlohou v spoločnosti. Dochádza z psychologického hľadiska k fragmentalizácii moderného človeka a nedokáže si tak vytvoriť svoju ucelenú identitu. Takýto človek nechápe svet ako celok, ale vníma svet vo svojej

fragmentárnej podobe. A práve nové náboženské zoskupenia a sekty sú toho výsledkom, jednak demonopolizáciou náboženstva v sekulárnej spoločnosti, a jednak aj neschopnosťou jednotlivca podieľať sa na náboženskom živote v jednej oficiálnej cirkvi, teda svoju roztriešтенú identitu hľadá v jednotlivých sektách.

Nové náboženské zoskupenia a sekty ako výsledok sociálnej a kultúrnej transformácie

D. Václavík (2007) sa zaoberal touto problematikou „novosti“ niektorých náboženských novotvarov. Poukazuje pritom na štúdiu W. S. Bainbrigdeho (1997), ktorý hľadá na vznik náboženských novotvarov podobne ako biológ na vznik nových druhov. Bainbridge uvádza, že tieto novotvary sú pomerne jednoduché v porovnaní s inými sociálno-kultúrnymi inštitúciami. Výhodou je, ako poznamenáva, že spomenuté novotvary, napriek tomu, že sú nové, obsahujú základné vlastnosti tvaru, z ktorého vzišli a je tak možné skúmať ich v rannom štádiu vývoja. Je presvedčený, že je možné pochopiť princíp vzniku náboženských novotvarov a nájsť aj metódu verifikácie (na spôsob prírodných vied). Na tomto základe by bolo možné vysvetliť jeden zo základných problémov štúdia náboženstva, kultúry a spoločnosti.

Teda Bainbridge tu upozorňuje na „kultúrnu genetiku“, ktorá by vysvetľovala vznik nových náboženských zoskupení. Treba tu však objasniť tri základné mechanizmy. Proces reprodukcie a dedičnosti, v rámci ktorého sú kultúrne prvky prenášané z jednej generácie na druhú generáciu. Musíme tiež identifikovať významné merítka stability ohľadom tohto procesu prenášania. Musí byť zároveň aj objasnená úloha procesu, s pomocou ktorého sa v týchto mechanizmoch objavuje zmena. Bainbridge, podľa Václavíka vznik náboženského novotvaru s odkazom na biológiu, chápe buď ako „štiepenie“ (fission), alebo ako „spoluprácu“ (spoluration). Tradičný koncept schizmy, ktorý je používaný pri výklade a posudzovaní náboženských siekt je, podľa Bainbrigdeho nevhodný,

pretože je spojený s jedným typom nových náboženských skupín. A zahŕňa v sebe ideologizujúci podtext. Koncepty štiepenia a spolupráce sú naproti tomu neutrálne. Ako funguje proces štiepenia? Máme náboženské hnutie, ktorého jednotlivé skupiny sú geograficky vo väčšej vzdialenosti od seba. Pokiaľ v tomto hnutí nie je silná charizmatická osobnosť, ktorá by bola schopná aj napriek geografickej vzdialenosti riadiť jednotlivé skupiny, tak s ohľadom na sociokultúrny kontext v ktorom existujú, tieto skupiny prejdú určitou inováciou. A táto inovácia nutne vedie k vzniku samostatnej náboženskej skupiny. Vznik nového náboženského útvaru vzniknutého z inovácie, nie je chápaný v tom zmysle, že došlo k napätiu medzi materskou organizáciou a určitou skupinou, ako to chápe tradičný koncept schizmy, ale daný existenciou bariér geografických, sociálnych, kultúrnych, ktoré vedú k izolovanému vývoju jednotlivých skupín, aj v rámci materskej organizácie (Václavík 2007).

Za princíp spolupráce považuje Bainbridge „inerciu“, kedy zakladatelia náboženských hnutí postupne začleňujú do svojho náboženského myslenia myšlienky a aktivity svojich „konkurentov“. Začlenenie týchto myšlienok a aktivít, sa nechápe ako „vypožičanie“, ale ako snaha uplatniť niečo čo je univerzálne platné a schopné interpretácie v náboženskom svete ideí.

Pri vzniku nových náboženských skupín môže dôjsť k „transdukcii“, - k prenosu nových myšlienok a aktivít do jednej organizácie prostredníctvom jednotlivcov, ktorí prechádzajú z jednej skupiny do druhej. Pokiaľ takýto jednotlivec získa v skupine, do ktorej prešiel výhodné postavenie a autoritu, môže tak iniciovať proces modifikácie, ktorý postupne vyvrcholí do vzniku novej náboženskej skupiny. Jedinec sa tak z pohľadu biológie chová ako vírus, ktorý naviaže na seba genetickú informáciu napadnutej bunky a keď napadne bunku novú infikuje ju informáciou z predchádzajúcej bunky. Proces „subtrakcie“ je procesom, ktorý je spojený s kombináciou starších, zastaralých prvkov a nových dynamických prvkov. V každom náboženskom hnutí sa postupne časom vytvárajú určité „anachronizmy“, ktoré sa stávajú nefunkčnými, a nemožno ich uplatniť v náboženskom učení. V kombinácii s novými prvkami sa tak tieto anachronizmy môžu stať vítaným obohatením

náboženských ideí v rámci danej skupiny.

Ďalšou formovou procesom transformácie náboženského útvaru je „substitúcia“. Tento proces je charakteristický tým, že sa odohráva v jednoduchých náboženských útvaroch, pretože tu dochádza ku kompletnej výmene náboženských prvkov v rámci útvaru. Posledným procesom je proces „translácie“, kde dochádza k takej zmene, pri ktorej sú určité náboženské idey vytvorené v konkrétnom kontexte a sú aplikované do iného kontextu, ktorý s pôvodným nesúvisel. Translácia tak neznamená len prenesenie náboženských ideí niekam, ale ide o výraznú inováciu, vďaka ktorej môže táto idea existovať v rámci novej (Václavík 2007).

Štúdia Bainbridgeho ukázala, že proces vzniku nových náboženských hnutí a siekt, nemôže byť založený len na predstave, že takéto hnutia vznikajú len na základe zlej interpretácie pôvodného učenia oficiálnej cirkvi, ale že tento proces má mnoho iných podôb a pohnútok. A túto svoju štúdiu postavil na porovnávaní „biologickej“ a „kultúrnej“ reality.

Otázka príťažlivosti kultov a sociálneho zázemia členov siekt

Sekty vznikali od počiatku vzniku náboženských predstáv a ideí. Každý náboženský útvar mal potrebu po krátkom čase svojej existencie definovať nejakým spôsobom svoju identitu. Identita náboženského útvaru sa formovala „vyznaniami“, „krédami“ a vlastnou špecifikovanou teológiou. Týmto sa vytvorila potreba „orthodoxie“, prostredníctvom ktorej sa mohol náboženský útvar vyprofilovať a odlíšiť tak od ostatných. Ortodoxia je určitá norma, od ktorej odklon znamená herézu a sektu.

V súčasnej dobe tomu nie je inak. Môžeme povedať, že aj dnes vznikajú nové náboženské útvary, ktoré nazývame sektami a kultami. Príčin vzniku siekt je viacero. Môžeme rozlíšiť rôzne faktory vzniku siekt a to psychologické, sociálne, kultúrne, ako sme si to uviedli vyššie. Aj keď v súčasnej dobe zaznamenávame klesajúcu tendenciu záujmu o náboženské otázky v spoločnosti, ktorá je medzi iným zapríčinená

konzumom a technológiami, predsa len, človek si aj dnes kladie otázky o zmysle života. Táto otázka ho ženie k hľadaniu odpovedí. Človek nie je spokojný ani dnes so svojou existenciou. Vždy prebiehal zápas v ľudských myšliach o vnútorné šťastie a zmysel života. Tento zápas privádza človeka k odklonu od materializmu, k nesúhlasu so spoločnosťou, v ktorej žije. Tento zápas je vnútorný zápas a vedie cez nespokojnosť s vlastným bytím k jeho potrebe zmeny a následnej realizácie. Človek túto realizáciu uskutoční v oficiálnej cirkvi, alebo v novom náboženskom útvare, teda v sekte. Môžeme povedať, že človek bez náboženského zázemia, ktoré mu poskytla rodina alebo oficiálna cirkev, má pocit neistoty. Pocit neistoty a nestotožnenia sa so spoločnosťou ženie človeka do náruče sekty (Beck 1992).

Súčasná premechanizovaná doba, kde jednotlivec má bližší vzťah k technológiám ako k blížnemu, vytvára pocit samoty a opustenosti. Deti sa presávajú spolu hrať, ale hra virtuálnych hier je pre nich atraktívna. Dospelých núti klásť si otázky o duševnej vyprahnutosti jednotlivca a o jeho frustrácii v spoločnosti. Toto všetko dáva priestor sektám, volanie jednotlivca, ktoré vedie k vstupu do sekty. Sekta poskytuje pocit šťastia hlavne tým, že vytvára atmosféru rodiny a priateľstva. Preto v súčasnosti vidíme v sektách aj starších ľudí, ktorí sa cítia byť opustení vlastnou rodinou bez priateľov.

Populačnou explóziou narastá čoraz väčší pocit samoty a opustenosti v ľuďoch. V tak veľkej spoločnosti nie je možné poznať každého, ľudia sú si viac odcudzenejší a rastie nedôvera jedného voči druhému. Sekty práve vytvárajú úzko späté spoločenstvá. Paradoxom súčasnej doby je aj napätie medzi potrebou autority a slobody. Kulty majú silne autoritatívny charakter. Ako je možné, že moderný človek túžiaci po individuálnej autonómii sa ľahko stane členom sekty, alebo kultu? Odpoveď sa skrýva práve v autoritatívnom charaktere siekt a kultov. Súčasný človek si kladie množstvo otázok a nemá dobré vedomosti z náboženskej oblasti. Žijeme v dobe plnej povrchnosti a plytkosti.

Kult a sekta dokážu jednotlivca presvedčiť, že oni majú pravdu v náboženskej oblasti a dokážu autoritatívnym spôsobom na neho vplývať.

Tu dochádza k podriadenosti jednotlivca voči kultu. Oficiálna cirkev, tým že si uvedomovala tlaky modernej spoločnosti, začala po druhom vatikánskom koncile v roku 1962 raziť cestu moderny. Poľavila z nárokov na svojich členov a snažila sa menej apelovať na náboženský život jednotlivca. Tým došlo k poľaveniu autority cirkvi, čím sa dosiahlo to, že ľudia sa ešte viac odcudzili každodennému praktizovaniu viery, pretože všetko bolo ponechané na dobrovoľnosti jednotlivca, aby sa tak vyhovelo moderne. K novým náboženským hnutiam, ktoré odmietajú svet sa členovia pridávajú z dvoch hlavných dôvodov. Mnoho marginalizovaných a deprivilegizovaných skupín, ako sú chudobní ľudia a etnické minority, je totiž hnutiami s teológiou „odmietania sveta“ odmietané.

Podľa D. Václavíka, ktorý cituje R. Wallisa, takéto hnutie nie je hnutím utlačovaných. Takéto hnutia oslovujú predovšetkým takých, ktorých hodnoty sú rozdielne od hodnôt väčšiny v spoločnosti. Ľudia majú pocit „stroskotanosti“ a vyhovuje im teológia hnutí „odmietajúcich“ svet. Typickým členom takéhoto hnutia, podľa Wallisa je mladý beloch, ktorý je ekonomicky nezávislý. Pre takého človeka je pocit vylúčenia a oddelenia nie len príťažlivý, ale je aj zároveň nástrojom k prosperite a sociálnemu vzostupu v momente, keď dôjde k stretu síl zla a dobra, tak ako to hlásajú hnutia „odmietajúce“ svet, bude nastolený nový poriadok hlásaný sektami (Václavík 2007).

Náboženské hnutia „príjmajúce“ svet, rekrutujú svojich členov v radoch integrovaných, ekonomicky dobre postavených jedincov, ktorí si túžia rozšíriť svoje obzory. U týchto ľudí pracovná kariéra a vypätie z práce navodilo psychický tlak, ktorý prerástol do duševnej vyprahnutosti. D. Brooks (2001) týchto ľudí nazýva „bobos“.

Spôsob opustenia sekty a rehabilitácia

K.M. Porterfieldová (1997) rozoznáva tri hlavné spôsoby ako opustiť sektu. Prvým spôsobom je vyhnanie. K takémuto aktu dochádza, keď sa sekta samotná rozhodne člena vylúčiť zo svojich kruhov. Množstvo siekt sa rozhodne vylúčiť člena verejne, pred ostatnými členmi sekty. Takýmto psychologickým gestom sa ostatným členom vnucuje strach, že tak môžu dopadnúť aj oni. Verejným vyhnaním člena sa ostatní členovia sekty cítia byť aj „lepšími“ členmi od členov vyhnaných.

Druhým spôsobom je odchod samotného člena, ak sa tak rozhodne z vlastnej vôle. Sú rôzne dôvody prečo členovia siekt dobrovoľne odchádzajú. Jedným z dôvodov, je aj opätovná túžba byť v kontakte so svojou rodinou, s ktorou prerušil všetky styky pri vstupe do sekty. K odchodu zo sekty môže člena priviesť aj pocit viny, ak urobil niečo, čo nezodpovedalo jeho vnútornému a morálnemu presvedčeniu. Odchod môže byť aj z dôvodu toho, keď hodnoty hlásané sektou, tomu v reálnom živote nezodpovedajú. Člen tak prestáva dôverovať sekte a začína premýšľať o odchode. Bežným je aj to, keď sa člen sekty rozhodne odísť na základe odchodu iného člena. Väčšina odchodov zo sekty je plánovaných a držaných dlhú dobu v tajnosti. Člen sekty sa zvyčajne nezveruje so svojím plánom na odchod, pretože sa bojí a trpí strachom, čo sa bude diať ak to povie ostatným.

Tretím spôsobom odchodu zo sekty je tzv. „vyvedenie“, kde zapôsobila „rodinná terapia“. Prostredníctvom dlhodobej nepriamej rodinnej terapie, je člen vystavovaný presvedčeniu rodinnými príslušníkmi o nutnosti vystúpenia zo sekty. Takýmto spôsobom člen sekty je morálne podporovaný v tom, že odchod zo sekty je správny. Tu v tejto súvislosti sa hovorí o „deprogramovaní“. Táto metóda využíva násilný spôsob ako únos jednotlivca zo sekty (Porterfieldová 1997). Môže to byť veľmi traumatizujúce a môže prebiehať veľmi dramaticky. Metóda „deprogramovania“ sa objavila pri vysokom náraste kultov a siekt v 60. a 70. rokoch 20. storočia. Metóda je reakciou na tzv. „brainwashing“, teda „vymývanie mozgov“, ktoré sa samotné chápalo ako „programovanie“.

Preto sa metóda volá metódou deprogramovania. Princípom metódy bola snaha o násilné vytrhnutie jednotlivca zo sekty a jeho následné navrátenie do normálneho života. Jedinec bol unesený bez možnosti úniku. Bol držaný izolovane a podliehal fyzickému a psychickému tlaku dokiaľ nepodľahol a nesúhlasil s odchodom zo sekty. Tento postup bol však časom kritizovaný a bol nahradený „výstupovým poradenstvom“.

Poradenstvo sa začalo rozvíjať v 80. rokoch. Ide o „dobrovoľnú „reformu myslenia, ktorého úlohou je navrátiť člena sekty do spoločnosti (Vojtíšek 2005). Aj S. Hassan (1994) hovorí o „výstupovom poradenstve“ a túto metódu považuje za najúčinnějšíu. Metóda sa realizuje prostredníctvom „výstupového poradcu“, ktorý samotný je bývalým členom nejakej sekty. Poradca sa snaží získať si priazeň člena sekty, bez toho, aby mu povedal o svojej pravej „poradcovskej“ identite. Snaží sa tak člena sekty nepriamo naviesť k jeho odchodu zo sekty. Výhoda je tá, že člen sekty nevie, že prebieha tzv. „výstupové poradenstvo“ a deje sa tak nenásilnou formou. Stretnúť sa a hovoriť s bývalými členmi vlastnej skupiny, je najlepším zo spôsobov, ako identifikovať a riešiť tieto problémy.

Poradenstvo, podľa Z. Vojtíška (2005) v rámci jeho poradenskej činnosti „Spoločnosti pre štúdium siekt a nových náboženských hnutí“, znamená to, že cieľom nie je človeka presvedčiť a ani ho z niečoho „vyťahovať“. Cieľom poradenstva je rešpektovať náboženské hnutia a presvedčenie o samostatnosti jedinca. Poradenská činnosť sa snaží zamerať na človeka, ktorý o pomoc žiada. Pracovníci Spoločnosti podávajú nezaujaté informácie o náboženských hnutiach. Tieto informácie sú akademického rázu. Ďalej toto poradenstvo je zamerané na zmierenie vzťahov medzi blízkymi ľuďmi, s ktorými sa vzťah poškodil kvôli vstupu nejakého člena rodiny do sekty. A tiež toto poradenstvo je zamerané na problémy spojené s výstupom zo sekty, kedy má jednotlivec problémy to zvládnuť. Poradenstvo sa mu snaží poskytnúť psychickú a emocionálnu pomoc (Společnost pro studium 2018).

Na Slovensku poradenskú činnosť v oblasti siekt poskytuje občianske združenie s názvom INTEGRA - Centrum prevencie v oblasti siekt.

Cieľom občianskeho združenia je venovať pozornosť sociálno-patologickým javom v spoločnosti a prevencii vzniku rôznych závislostí u detí, mládeže aj dospelých na základe psychologických, pedagogických, medicínskych, právnych poznatkov a sociologických vied. Združenie poskytuje informácie o sektách, požičiava odbornú literatúru z tejto oblasti. Okrem iného má aj linku dôvery a mailové poradenstvo. Poskytujú osobné rozhovory a rodinné stretnutia. Teda podporujú terajších aj bývalých členov siekt. Organizujú workshopy pre školy o náboženských hnutiach a vzdelávacie semináre. Každý jedinec, ktorý opustí sektu pociťuje určité problémy. Je potrebné pomenovať a prekonať tieto negatívne pocity súvisiace s odchodom zo sekty a treba pozitívne zhodnotiť život v náboženskej spoločnosti, kde jedinec predtým žil, a získané skúsenosti zaradiť do schémy osobného a duchovného vývoja jednotlivca (Vojtíšek 2005).

A. Opatrný (2000) uvádza, že človek by mal svoju minulosť skúmať s určitým odstupom tak, aby ocenil to, čo na nej bolo dobré a aby nestratil úctu ani k sebe, ani k blíznym, ktorí jeho minulosť spoluvytvárali. U jednotlivca po opustení sekty sa môžu rozvinúť nežiadúce a kontraproduktívne procesy, ako napríklad neschopnosť reflektovať prežitú skúsenosť, odmietanie vlastnej zodpovednosti s poukazom na tlak sekty, ktorej podľahol. Jednotlivec ospravedľňuje svoju minulosť, ohovára sektu a svoju skúsenosť vníma negatívne (Opatrný 2000). Preto je potrebné viesť takéhoto jednotlivca k pozitívnemu zhodnoteniu skúsenosti tak, aby došlo k uvedomeniu si nádejnej perspektívy v budúcnosti. Jednotlivcovi by mali byť objasnené mechanizmy, ktoré boli za jeho vstupom, pôsobením a odchodom zo sekty. Iba tak bude schopný prijať vlastnú zodpovednosť za to čo sa udialo. Je veľmi dôležité priviesť jednotlivca po opustení sekty do bodu, aby samého seba prestal chápať ako „obet“ sekty. A je aj veľmi dôležité, aby sa takýto jednotlivec nestal nepriateľom sekty, aby mohli byť naštartované ozdravné procesy uzdravenia (Vojtíšek 2005).

Rozhovor s jedincom po opustení sekty by mal byť empatický, nedirektívny a mal by jednotlivca viesť k pocitu, že mu poradca rozumie. Cieľom je, aby jednotlivec svojej situácii porozumel, prevzal nad touto situáciou kontrolu a zodpovednosť, aby bol podporený v raste, zrelosti a

aby, v konečnej fáze rehabilitácie, našiel plnohodnotné uplatnenie v živote.

Záver

V sekularizovanej spoločnosti, vznikajú rôzne alternatívy z ktorých má moderný človek na výber. Človek v sekulárnej spoločnosti nechápe tieto alternatívy negatívne, pokiaľ sa jedná o človeka s liberálnym myslením, pretože v ortodoxných náboženských kruhoch je práve táto pluralita v náboženskej oblasti niečo neprijateľné a chápe sa ako popretie tradícií. Tento fenomén má vplyv na ľudské vedomie, ktoré tiež začína chápať spoločnosť ako svet pluralít a možnosť voľby. Tento trend zapríčiňuje to, že moderný človek sa nedokáže plne stotožniť s svojou inštitucionalizovanou úlohou v spoločnosti. Dochádza z psychologického hľadiska k fragmentarizácii moderného človeka a nedokáže si tak vytvoriť svoju ucelenú identitu. Človek nie je spokojný ani dnes so svojou existenciou. Vždy prebiehal zápas v ľudských myšliach o vnútorné šťastie a zmysel života. Tento zápas privádza človeka k odklonu od materializmu, k nesúhlasu so spoločnosťou v ktorej žije. Tento zápas vnútorný zápas vedie cez nespokojnosť s vlastným bytím k jeho potrebe zmeny a následnej realizácie. Človek túto realizáciu uskutoční v oficiálnej cirkvi, alebo v novom náboženskom útvare, teda sekte. Môžeme skonštatovať, že ak človek bez náboženského zázemia, ktoré mu poskytla rodina, alebo oficiálna cirkev, má pocit neistoty, začne hľadať určité riešenia a práve to môže byť pocit neistoty a nestotožnenia sa s podobou spoločnosti, ktorý ťahá človeka do náruče sekty.

Vo výchovnovzdelávacom procese na základných a stredných školách je potrebné venovať pozornosť aj problematike siekt a nových náboženských hnutí v rámci výučby občianskej náuky a náboženstva, tento text môže učiteľom poslúžiť ako zdroj informácií z danej oblasti pri tvorbe modelov vyučovacích hodín z tohto predmetu.

Bibliografia

- ALLPORT, G. W. (1959). Religion and Prejudice. *The Crane Review* 2, s. 1 - 10.
- ARGYLE, M., BEIT-HALLAHMI, B. (1975). The social psychology of religion. Routledge & Kegan Paul, 260 s.
- BAINBRIDGE, W. S. (1997). *The Sociology of Religious Movements*. New York: Routledge, 488 s.
- BATSON, C. D. et al. (1993). Religion and the individual: A social-psychological perspective. Oxford: Oxford University Press. 440 s.
- BECK, H. (1992). Ako odpovedať na kulty. Liptovský Mikuláš: Transciscus, 58 s.
- BROOKS, D. R. (1991). Comprehending the Guru: Toward a Grammar of Religious Perception. Daniel Gold. *The Journal of Religion* 71 (1), s. 132-133.
- HASSAN, S. (1994). Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů. *NTJ*, 286 s.
- OPATRŇÝ, A. (2000). *Sekty jako pastorační problém i úkol: orientace v pastoraci a některé zkušenosti*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském. 33 s.
- PORTERFIELDOVÁ, K. M. (1997). *O sektách*. Praha: Nakl. Lidové noviny, 173 s.
- Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů: Poradna. [online]. [cit. 28. novembra 2023]. Dostupné z: <http://sekty.cz/poradna/>
- STRÍŽENEC, M. (2001). *Súčasná psychológia náboženstva*. Bratislava: Iris. 237 s.
- VÁCLAVÍK, D. (2007). *Sociologie nových náboženských hnutí*. Praha: Malvern. 152 s.
- VOJTÍŠEK, Z. (2005). *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. Brno: L. Marek. 233 s.
- WEBER, M. (1998). Preliminary report on a proposed survey for a sociology of the press. *History of the Human Sciences* 11 (2), s. 111-120.